

De VLAAMSE MINISTER VAN WELZIJN, VOLKSGEZONDHEID EN GEZIN
De VLAAMSE MINISTER VAN JUSTITIE EN HANDHAVING, OMGEVING, ENERGIE EN TOERISME
De VLAAMSE MINISTER VAN MOBILITEIT EN OPENBARE WERKEN

MEDEDELING AAN DE VLAAMSE REGERING

**Betreft: Oosterweelwerf en 3M: stand van zaken aanpak remediëring
Oosterweelwerf naar aanleiding van herkwalificatie van toegepaste
bodemmaterialen naar opslag van afvalstoffen en stand van zaken
bodemdossier 3M**

Samenvatting

Lantis werd in de mededeling VR 2023 2010 MED.0376/1 opgedragen om haar plan van aanpak en risico-evaluatie voor de Oosterweelwerf af te toetsen bij de VMM, de OVAM en het Departement Zorg. Daarnaast werd Lantis gevraagd ter remediëring van de Oosterweelwerf een saneringsberging van afvalstoffen conform artikel 52 van het Bodemdecreet te onderzoeken, met het oog op de waarborging van volksgezondheid en omgeving. Huidige mededeling betreft rapportage van de voortgang van de risico-evaluatie en het remediëringstraject. Daarnaast wordt een stand van zaken gegeven van de bodemonderzoeken en bodemsaneringen die zijn opgelegd aan 3M. Er wordt een overzicht gegeven van de stappen die van 2023 tot vandaag zijn gezet.

1. SITUERING

A. BELEIDSVELD/BELEIDSDOELSTELLING

De huidige mededeling betreft het beleidsveld Omgeving en Natuur (beleidsdomein Omgeving), het beleidsveld Openbare Werken (beleidsdomein Mobiliteit en Openbare werken) en het beleidsveld Volksgezondheid (beleidsdomein Welzijn, Volksgezondheid en Gezin).

B. VORIGE BESLISSINGEN EN ADVIEZEN

Op 6 juli 2022 werd de Saneringsovereenkomst tussen 3M en de Vlaamse Overheid gesloten. Deze overeenkomst houdt in dat 3M 571 miljoen euro voorziet voor de door haar aangegane verbintenissen. Deze overeenkomst bevat als onderdeel hiervan een derdenbeding ten gunste van Lantis, waardoor Lantis 50 miljoen euro verkreeg en door 3M ook nog een pakket aan diensten ter waarde van 50 miljoen euro moest leveren aan Lantis.

Op 28 oktober 2022 werd het Saneringsverbond gesloten met als partijen de Vlaamse overheid, de Bond Beter Leefmilieu, Natuurpunt Waasland, burgerbeweging Zwijndrecht Gezond, de gemeente Zwijndrecht en Lantis.

Op 31 maart 2023 nam de Vlaamse Regering het sitebesluit 'PFAS 3M - Zwijndrecht'. In dit sitebesluit worden maatregelen rond bodemverontreiniging, gezondheid en natuurbescherming gebundeld. Het Sitebesluit trad in werking op 30 april 2023.

Op 20 oktober 2023 werd de mededeling betreffende 'Oosterweelwerf: Aanpak remediëring naar aanleiding van herkwalificatie van toegepaste bodemmateriële naar opslag van afvalstoffen' op de Vlaamse Regering gebracht.

2. INHOUD

A. SITUATIESCHETS OOSTERWEELWERF: AANPAK REMEDIERING NAAR AANLEIDING VAN HERKWALIFICATIE VAN TOEGEPASTE BODEMMATERIALEN NAAR OPSLAG VAN AFVALSTOFFEN

In mededeling VR 2023 2010 MED.0376/1 wordt de situatie m.b.t. een aantal technische verslagen van Lantis geschetst, met name deze voor infrastructuurwerken op linkeroever en de actualisatie van het technisch verslag Scheldetunnel en aansluiting Linkeroever.

Op 19 september 2023 heeft Lantis aan de Omgevingsinspectie laten weten dat ze op 25 augustus 2023 afstand gedaan heeft van beide technische verslagen. Vervolgens is Grondbank op 15 en 18 september overgegaan tot intrekking van de geschorste conformverklaringen van 5 en 9 maart 2022 van deze technische verslagen.

Door intrekking van de conformverklaring van de technische verslagen wijzigde de juridische status van de genoemde gronden van bodemmateriaal naar afvalstof.

Op 9 oktober 2023 heeft de Omgevingsinspectie een PV opgesteld omdat voor de tijdelijke opslag of het definitief toepassen van deze afvalstoffen geen omgevingsvergunning werd afgeleverd. De omgevingsinspectie heeft Lantis bovendien op diezelfde dag aangemaand om een risico-evaluatie uit te voeren van de impact van deze afvalstoffen op de omgeving en een voorstel te doen van maatregelen die het eventueel risico tot een aanvaardbaar niveau beperken.

Met mededeling VR 2023 2010 MED.0376/1 nam de Vlaamse Regering akte van het feit dat de Omgevingsinspectie Lantis had opgelegd om uiterlijk één december 2023 een actieplan en een risico-evaluatie in te dienen bij de Omgevingsinspectie en de andere bevoegde toezichthoudende overheden.

De Vlaamse Regering vroeg Lantis om deze termijn te respecteren en drong erop aan dat Lantis haar plan van aanpak ook afstemde met OVAM, VMM en het Departement Zorg om de eventuele omgevings- en gezondheidseffecten precies in kaart te brengen.

Daarnaast werd Lantis gevraagd ter remediëring van de Oosterweelwerf een saneringsberging van afvalstoffen conform artikel 52 van het Bodemdecreet te onderzoeken, met het oog op de waarborging van volksgezondheid en omgeving.

Tot slot werd beslist dat de Ministers van Mobiliteit en Openbare werken, Welzijn, Volksgezondheid en Gezin en Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, op korte termijn de voortgang van de risico-evaluatie en het remediëringstraject meedelen aan de Vlaamse Regering.

B. STAND VAN ZAKEN RISICO-EVALUATIE LANTIS

Lantis heeft het actieplan en bijhorende risico-evaluatie aan de afdeling Handhaving overgemaakt binnen de vooropgestelde termijn. De erkende bodemdeskundige van Lantis oordeelt dat 'op basis van al de beschikbare informatie en de uitgevoerde risico-evaluatie er geen risico op verspreiding via verwaaiing (door de aanwezige verharding of begroeiing) of naar het grondwater (door de aanwezige verharding of door de ligging binnen de polderconstructie) verwacht wordt.' De betrokken partijen grond werden opnieuw bemonsterd om er de gepaste oplossing aan te kunnen koppelen. De mogelijke oplossingen zijn verwijdering en afvoer, herkeuring (voor gronden die vallen onder een toepassing VLAREBO) of enige andere (bodem)saneringstechnieken.

Lantis zal een oriënterend bodemonderzoek en verdere monitoring uitvoeren ter hoogte van de locaties wanneer de partijen uit het PV verwijderd zijn dan wel een einde afvalstatuut hebben verkregen. Op 31 januari is er 110.000 m³ van de betrokken partijen afgevoerd (op eigen initiatief van Lantis).

De PFAS-gehalten in de partijen zijn van dien aard dat ze afgevoerd konden worden naar verschillende grondreinigingscentra. Voor de resterende 36.000 m³ prefereert men deze te onderwerpen aan een regularisatieprocedure omdat ze toegepast zijn in en onder vaste constructies zoals bruggen, aanrijhellingen, etc.

De erkende bodemdeskundige van Lantis oordeelt dat 'Van de in het PV behandelde partijen waarvoor de afvoer niet wordt voorzien, gaat in het huidige gebruik dus geen risico uit.'

De toestand op 12 maart is als volgt:

Zone Scheldetunnel

Toegepaste gronden zonder einde-afval statuut uit de Westberm en Schelgedijk, welke de waarden voor vrij gebruik overschrijden werden in de maand december 2023 en (begin) januari 2024 afgevoerd naar erkende reinigingscentra. Voor de ca 20 000 m³ gronden die na monsternamen blijken te voldoen aan het waarden voor vrij gebruik werd een technisch verslag opgemaakt en wordt deze week nog ter conform verklaring bij Grondbank ingediend. In de Westberm en de zones van de Schelgedijk waar geen regularisatie via TV moet plaatsvinden werden al de boringen voor de het navolgend oriënterend bodemonderzoek uitgevoerd.

Zone Knoop Antwerpen West

Verdere monsternamen en analyse van de betreffende gronden zonder einde-afval statuut tonen aan dat de betreffende gronden de waarden voor vrij gebruik niet overschrijden. Technische verslagen werden opgemaakt en worden ter conformverklaring bij Grondbank ingediend.

Knooppunt Sint Anna (KSA)

Voor de relatief eenvoudig verwijderbare gronden zonder einde-afval statuut zal de opdrachtnemer aan de hand van de beschikbare marktcapaciteit voor de verwerking en de noodzaak van (beperkte) stabiliteitsmaatregelen de ontgraving inplannen.

Voor de zones G13, S24N/S42N met gronden zonder einde-afval statuut toegepast in constructies worden verschillende regularisatiepistes bewandeld. De Vlaamse Regering zal van de uiteindelijke regularisatiebeslissingen op de hoogte worden gebracht.

C. STAND VAN ZAKEN BODEMDOSSIER 3M

Het gefaseerd bodemsaneringsproject voor de verontreiniging in het vaste deel van de aarde in het woon- en landbouwgebied dat het meest dicht bij het terrein van 3M gelegen is, is op 27 oktober 2022 conform verklaard door de OVAM. Op 20 april 2023 werd het kwaliteitsplan voor de sanering ingediend bij de OVAM. In het conformiteitsattest is aan 3M Belgium de voorwaarde opgelegd dat een verkeersplan moet worden opgesteld voor de sanering. De aan- en afvoer van gronden zal immers veel vrachtverkeer met zich meebrengen. In overleg met de betrokken overheden is eind december 2023 door 3M Belgium een vergunningsaanvraag ingediend voor een ontsluiting via een brug over de E34. Er is voorzien om de ontgravingswerken in het najaar van 2024 te starten na het realiseren van de ontsluiting.

Voor het overige woon- en landbouwgebied is in opdracht van 3M Belgium op 30 december 2022 een tweede gefaseerd beschrijvend bodemonderzoek voor de verontreiniging in het vaste deel van de aarde ingediend. Op 28 februari 2023 heeft de OVAM dit bodemonderzoek niet-conform verklaard aan de bepalingen van het Bodemdecreet. Op 31 maart 2023 is een gewijzigd tweede gefaseerd beschrijvend bodemonderzoek voor de verontreiniging in het vaste deel van de aarde ingediend. Op 31 mei 2023 is door de OVAM aan 3M opgelegd dat tegen 1 oktober een gefaseerd bodemsaneringsproject moet worden ingediend voor dit gebied. Deze termijn werd niet gerespecteerd door 3M Belgium. Op 27 oktober 2023 werd door de OVAM een proces verbaal opgesteld lastens 3M Belgium wegens het niet nakomen van haar verplichtingen in het kader van het Bodemdecreet.

Op 1 juni 2023 zijn in opdracht van 3M Belgium de gefaseerde beschrijvende bodemonderzoeken voor de natuurgebieden en Linkeroever ingediend. Op 18 juli 2023 heeft de OVAM deze bodemonderzoeken niet-conform verklaard aan de bepalingen van het Bodemdecreet. Er is aan 3M Belgium opgelegd dat uiterlijk op 1 oktober 2023 een gewijzigd gefaseerd beschrijvend bodemonderzoek moet worden ingediend. Deze termijn werd niet gerespecteerd door 3M Belgium. Op 25 oktober 2023 is door de OVAM een proces verbaal opgesteld lastens 3M Belgium wegens het niet nakomen van haar verplichtingen in het kader van het Bodemdecreet. Op 13 november 2023 is door de OVAM aan 3M Belgium een bestuurlijke maatregel met dwangsom opgelegd die bepaalt dat het gefaseerd beschrijvend bodemonderzoek uiterlijk op 23 december 2023 moet worden ingediend bij de OVAM.

Op 22 december 2023 is in opdracht van 3M Belgium het beschrijvend bodemonderzoek '3M Zwijndrecht en omgevende gebieden' ingediend bij de OVAM. Dit beschrijvend bodemonderzoek omvat de verontreiniging met PFAS-componenten in zowel het vaste deel, het grondwater, het oppervlaktewater als de waterbodem op het 3M-terrein en al de omliggende gebieden dus zowel woon- en landbouwgebied, het industriegebied, Linkeroever en de natuurgebieden. Op 20 februari 2024 heeft de OVAM een beslissing genomen over dit bodemonderzoek. 3M Belgium moet uiterlijk op 1 april 2024 een gefaseerd bodemsaneringsproject laten indienen voor de gemengde overwegend historische verontreiniging met PFAS-componenten in het vaste deel van de aarde in het woongebied in Zwijndrecht en Beveren.

Voor de gemengde overwegend historische verontreiniging met PFAS-componenten in het vaste deel van de aarde, het diepe en het ondiepe grondwater in al de overige deelgebieden en in het diepe en het ondiepe grondwater in het woongebied in Zwijndrecht en Beveren moet 3M Belgium uiterlijk op 1 december 2024 een gefaseerd bodemsaneringsproject laten indienen. Voor de nieuwe verontreiniging in de waterbodem van de Palingbeek en Blokkersdijk moet 3M Belgium eveneens uiterlijk op 1 december 2024 een gefaseerd bodemsaneringsproject laten indienen.

In de beslissing over het beschrijvend bodemonderzoek van 22 december 2023 geeft de OVAM aan dat het beschrijvend bodemonderzoek is opgesteld op basis van de huidige richtlijnen. De OVAM geeft aan dat de kennis over PFAS nog volop in ontwikkeling is en aan dat zij zich het recht voorhoudt om op basis van nieuwe inzichten aan 3M Belgium een verplichting tot bijkomend

onderzoek op te leggen, zoals al gebeurd is voor de vermoedelijke nieuwe bodemverontreiniging die ontstaan is ten gevolge van recente emissies (cf. Infra).

Op 3 maart 2023 is door de OVAM na de niet-conformverklaring van het tweede gefaseerd beschrijvend bodemonderzoek aan 3M Belgium opgelegd dat voorzorgsmaatregelen moeten worden uitgevoerd in het woon- en landbouwgebied om de blootstelling aan de verontreiniging te beperken. Deze maatregelen houden het voeren van communicatie in over maatregelen om blootstelling te beperken en een inventarisatie van de huidige kritische blootstellingsroutes. Op 31 oktober 2023 is in opdracht van 3M Belgium een verslag van deze voorzorgsmaatregelen voorgelegd met een voorstel van maatregelen. Op 30 november 2023 heeft de OVAM aan 3M Belgium opgelegd dat deze maatregelen moeten worden uitgevoerd. Deze maatregelen houden een 'chicken for cash' programma in voor mensen die nog steeds kippeneieren uit het gebied gebruiken, een aanpak voor moestuinen die nog altijd in het gebied bestaan en een aanpak van waterputten in het gebied die nog gebruikt worden.

Op 31 maart 2023 is in opdracht van 3M Belgium een tussentijds verslag ingediend van de sanering die op het 3M terrein in uitvoering is op basis van het bodemsaneringsproject van 29 oktober 2008. Op 14 juni 2023 is dit verslag met opmerkingen goedgekeurd door de OVAM.

In januari 2022 is aan 3M opgelegd dat maatregelen genomen moeten worden om instroom van verontreinigd grondwater in de Palingbeek tegen te gaan. In september 2022 is een pilootfase van een hydraulische barrière opgestart. Deze vangt verontreinigde grondwater op voor het in de Palingbeek terecht komt. Op 25 juli 2023 is in opdracht van 3M een bodemsaneringsproject ingediend voor de zuivering en lozing van water afkomstig van de op te starten full-scale hydraulische barrière. Dit bodemsaneringsproject is op 23 oktober 2023 conform verklaard door de OVAM. Aansluitend is de full-scale barrière opgestart, die over een afstand van 500 m grondwater opvangt, zuivert en loost. De werking van deze barrière wordt viermaandelijks gerapporteerd aan de OVAM.

Het Sitebesluit van 31 maart 2023 bepaalt dat 3M Belgium een evaluatie moet maken van een fysieke barrière tussen het 3M terrein enerzijds en de Palingbeek en Blokkersdijk anderzijds. Op 28 april 2023 is in opdracht van 3M Belgium een nota overgemaakt. Op 19 juli 2023 gaf de Vlaamse Regering via de minister voor Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme aan dat deze nota niet voldeed. Op 29 september 2023 is in opdracht van 3M Belgium een aanvullende evaluatie overgemaakt. Op 22 december gaf de Vlaamse Regering via de minister voor Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme aan dat de relevantie van een fysieke barrière verder beschouwd moet worden in het nieuwe bodemsaneringsproject dat opgesteld zal moeten worden voor het 3M-terrein.

Naar aanleiding van metingen van verhoogde gehalten aan PFAS in de lucht midden 2023 is op 28 juli 2023 aan 3M Belgium de voorzorgsmaatregel opgelegd dat een stofmitigatieplan worden opgesteld. Op 14 augustus 2023 is dit plan aan de OVAM bezorgd. Het plan houdt maatregelen in om stofopwaaiing vanop het 3M-terrein te voorkomen. Op 4 september 2023 is dit plan met opmerkingen goedgekeurd door de OVAM. De uitvoering van het stofmitigatieplan moet per kwartaal gerapporteerd worden aan de OVAM.

In september 2023 bleek dat emissies van het EMSD-productieproces van 3M vermoedelijk aanleiding hebben gegeven tot een bodemverontreiniging met C4 PFAS-parameters. Op 16 februari 2024 is door de OVAM aan 3M Belgium opgelegd om uiterlijk op 1 september 2024 een beschrijvend bodemonderzoek te laten indienen voor de nieuwe verontreiniging met PFAS-componenten ten gevolge van de emissies uit productie en de vastgestelde verhoogde waarden in de lucht.

Op 8 december 2022 werd in opdracht van 3M het bodemsaneringsproject ingediend voor de zone van de nieuwe bedrijfswaterzuivering van 3M. Het bodemsaneringsproject werd op 9 maart 2023 conform verklaard door de OVAM. Op 21 maart 2023 werd het kwaliteitsplan voor de

bodemsanering ingediend. Er is voorzien om de ontgravingswerken te starten in het voorjaar van 2024.

3. VOORSTEL VAN BESLISSING

De Vlaamse Regering neemt nota van de stand van zaken van de remediëring van de Oosterweelwerf en van de stand van zaken van de bodemonderzoeken in het dossier 3M.

De Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin

Hilde CREVITS

De Vlaamse minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme

Zuhail DEMIR

De Vlaamse minister van Mobiliteit en Openbare Werken

Lydia PEETERS